

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

PROJECT VRIJWILLIGERS: TWEEDE WERKINGSJAAR

In de twee voorgaande jaarverslagen konden jullie de ontwikkeling en opstart van onze vrijwilligerswerking lezen. Dit jaar zullen we u verder informeren over de voortgang van het project en zullen we, op basis van de beschikbare info en ervaring, reflecteren over de doelstellingen en het concept.

VERDERE EVOLUTIE VAN HET PROJECT

De training

Na de werving, selectie en opleiding starten we in 2006 met de training van de vrijwilligers. Concreet betekent dit dat de vrijwilligers samen met de professionele bemiddelaars dossiers opnemen. Na enkele observaties nemen de vrijwilligers stelselmatig meerdere aspecten van de bemiddeling zelf op. De training is rond zodra de vrijwilliger een bemiddeling zelfstandig afrondt, met ondersteuning of observatie door de professionele bemiddelaar. De trainingsperiode varieert tussen 6 en 8 maanden, afhankelijk van de aard van de dossiers, het 'groeiproces' van de vrijwilliger en de beschikbare tijd van zowel vrijwilliger als professionele bemiddelaar.

Deze training is een boeiende en leerrijke periode. Voorafgaand aan de trainingsperiode worden de werkwijze, procedure, rapportage, methodiek, enz. binnen het project herstelbemiddeling minderjarigen nogmaals uitgeklaard en op elkaar afgestemd. Dit leidt tot een aanpassing of verbetering van het draaiboek, zodat het kader waarbinnen de vrijwillige en professionele bemiddelaars werken uniform is.

Elke bemiddelaar traint drie vrijwilligers. Aangezien velen naast hun engagement als vrijwilliger nog een (betaalde) job hebben, is het niet steeds eenvoudig om de agenda's van de vrijwilligers af te stemmen op die van de professionele bemiddelaars.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

De training is voor de professionele bemiddelaars een tijdsintensieve maar ook leerrijke, aangename en inspirerende periode. Als bemiddelaar is het steeds aangenaam om na een huisbezoek te reflecteren over het gesprek. De reflecties van de vrijwilligers en bespreking doen je steeds stilstaan bij je eigen houding, handelen en methodiek. Meer dan eens leiden deze concrete dossierbesprekingen tot meer fundamentele, zelfs ethische discussies.

Maar het meest treffende tijdens deze huisbezoeken is de opstelling van de vrijwilligers of, anders gezegd, het contact of de relatie die zij aangaan met de partijen. Zij nemen uitgebreid de tijd voor het verhaal van mensen, 'het informele contact'. Zij hebben een grote interesse voor de verhalen van de partijen en dit vanuit de positie van medeburger, van mens tot mens, zonder buiten hun rol van bemiddelaar te treden.

Deze ervaring wordt binnen de werkgroep gekaderd aan de hand van bepaalde teksten, waarbij ruimer wordt stilgestaan bij het project. Het betreft hier het **belang van de ontmoetingsgraad bij vrijwilligers**.

Professionele bemiddelaars hebben automatisch een andere, meer beroepsmatige verhouding tot daders en slachtoffers, en bewust of onbewust vertaalt zich dat in het contact met de partijen. Professionelen en vrijwilligers hebben ook niet hetzelfde referentiekader. Vrijwilligers halen hun tevredenheid vooral uit de kwaliteit van het contact of uit de ontmoeting met de mensen. Voor de professionele bemiddelaar geldt dit ook, maar relatiever, aangezien zij tevens betaald worden voor hun job.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

De eerste dossiers

In juli 2006 starten de eerste vrijwilligers met hun eigen dossiers. Hieronder worden kort enkele cijfergegevens vermeld. Vermits deze cijfers nog beperkt zijn, kunnen we hier echter weinig algemene conclusies uit trekken.

Tabel 1: Aantal dossiers van vrijwilligers

Opgestart in 2006 (vanaf juli)	30
Afgesloten in 2006	17
Nog lopende	13

De vrijwilligers nemen in 2006 30 dossiers op. In deze dossiers zijn 45 daders en 34 slachtoffers betrokken. Wanneer we naar de periode juli - december 2006 kijken, betekent dit dat de vrijwilligers 30% van het totaal aantal dossiers opnemen.

Tabel 2: Verloop van het bemiddelingsproces

Bemiddelingsproces per interactie	
Volledig doorlopen	7
Volledige overeenkomst	5
Geen akkoord	2
Voortijdig beëindigd	2
Dader haakt af	1
Slachtoffer haakt af	1
Louter contactname	11
Alles is reeds geregeld	2
Slachtoffer heeft geen vraag meer	9
Totaal	20

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

Van de 30 opgestarte dossiers worden er in 2006 17 afgesloten. Het betreft 17 dossiers met 20 interacties tussen een dader en een slachtoffer. De resultaten van het bemiddelingsproces komen grotendeels overeen met de algemene cijfers binnen het project herstelbemiddeling minderjarigen. Op basis van de absolute cijfers kan men hier de indruk krijgen dat er weinig bemiddelingen volledig worden doorlopen. De reden hiervoor kan zijn dat dossiers waar alles al geregeld is of waar het slachtoffer geen vraag heeft, sneller kunnen afgesloten worden en dus 'oververtegenwoordigd' zijn in de afgesloten dossiers.

Momenteel is het, gezien de beperkte aantallen dossiers en korte periode waarin de vrijwilligers gewerkt hebben, te vroeg om verdere conclusies te trekken. Volgend jaar zullen we een betere analyse van de dossiers van de vrijwilligers kunnen maken.

EVALUATIE

Eerste bevraging partijen

Aangezien de overheid niet reageert op een vraag vanuit de KULeuven naar wetenschappelijk onderzoek, trachten we dit jaar via andere kanalen bepaalde aspecten van de vrijwilligerswerking te evalueren.

Katrien Nys, studente Criminologie KULeuven en tevens stagiaire bij BAL, is geïnteresseerd om in haar eindwerk bepaalde aspecten van het vrijwilligersproject te evalueren. In overleg met het bemiddelingsteam verkiest ze haar onderzoek toe te spitsen op de vraag "hoe vrijwillige bemiddelaars ervaren en gepercipieerd worden door de partijen (dader en slachtoffer)". Over deze perceptie is immers nog maar weinig geweten, ook in de internationale literatuur.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

Partijen worden aan de hand van een vragenlijst bevroegd over de bemiddeling, de bemiddelaar en het gegeven dat de bemiddelaar een vrijwilliger is. Vooraf wordt niet meegedeeld dat de bevraging zich op de vrijwilliger richt, maar op de bemiddeling in het algemeen... dit om sociaal wenselijke antwoorden te vermijden en de motivatie tot deelname niet te beïnvloeden. We zijn verheugd dat twee derde van de partijen bereid blijkt mee te werken aan een interview.

Zelf zijn we zeer nieuwsgierig naar de resultaten, en ietwat ongerust vragen we ons af: 'Wat als dit negatief is?' Want dit zou betekenen dat de vooropgestelde hypothesen en doelen van het project ondergraven worden. We zijn dan ook verheugd dat de eerste antwoorden over het algemeen positief klinken, en dit in de eerste bemiddelingen die de vrijwilligers zelf opnemen.

De eerste interviews tonen aan dat partijen niet steeds op de hoogte zijn van het feit dat de bemiddelaar een vrijwilliger is. We spreken daarom af dat de vrijwilligers dit in de toekomst bewuster ter sprake brengen in het eerste gesprek.

Verder voelen we ons door de eerste reacties gesterkt in de realisatie van de vooropgestelde doelen en hypothesen. Onze overige indrukken op basis van deze interviews nemen we op in het volgende deel, waar we stilstaan bij de vooropgestelde doelen van het project.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

Evaluatie doelstellingen

Graag willen we even stilstaan bij twee van de vooropgestelde doelstellingen van het project en dit vanuit onze eigen ervaringen, het cijfermateriaal en de eerste resultaten van het onderzoek door Katrien Nys.

1/ De ruimere samenleving binnen de herstelrechtelijke afhandeling betrekken

Bij de opstart van het project beogen we hiermee het volgende: 'De vrijwilliger nodigt de partijen uit om in dialoog te gaan aangaande het conflict en faciliteert deze communicatie. Hij vertegenwoordigt dus niet het belang van de samenleving. De vrijwillige bemiddelaar staat als vertegenwoordiger van de samenleving 'dichter' bij de partijen dan de beroepskracht, waardoor deze manier van werken door de partijen als drempelverlagend kan worden ervaren. Op deze wijze slagen we erin om de brede samenleving te doen participeren bij het omgaan met criminaliteit. Het vertrouwen van mensen in de samenleving wordt versterkt wanneer men ervaart dat medeburgers zich vrijwillig inzetten voor de problemen van een ander.'

Zowel onze eigen ervaringen tijdens de gezamenlijke huisbezoeken met de vrijwilligers als de resultaten van de eerste interviews, onderschrijven bovenstaande hypothese. Uit het onderzoek blijkt voorlopig dat partijen vertrouwen hebben in de vrijwilliger - bemiddelaar. Het feit dat het een vrijwilliger is, werkt drempelverlagend en men voelt zich sneller op zijn gemak.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

Uit criminologisch onderzoek weten we dat partijen, en dan vooral slachtoffers, hun vertrouwen vaak verliezen, dit niet alleen ten aanzien van de dader maar ook ten aanzien van de samenleving. Het feit dat mensen uit de samenleving dit engagement opnemen, wordt enorm geapprecieerd door alle respondenten. Het kan een belangrijke stap zijn om het geschonden vertrouwen in de samenleving te herstellen. Ook voor daders kan het een signaal zijn dat justitie niet zo polariserend en dogmatisch omgaat met conflicten als men soms wel denkt.

2/ Het realiseren en garanderen van een veralgemeend kwaliteitsvol aanbod

Hierboven wordt reeds aangehaald dat het contact tussen de vrijwilliger en de partijen een andere dimensie heeft dan bij de professionele bemiddelaars, dit vanuit hun positie als vrijwilliger. We kunnen hier spreken van een **extra meerwaarde of dimensie** die professionele bemiddelaars, juist vanuit het feit dat dit hun job is, niet kunnen realiseren. We durven dus te stellen dat vrijwilligers in de mogelijkheid zijn om een extra kwaliteit binnen te brengen in de bemiddeling, die niet realiseerbaar is door professionele bemiddelaars. Uit het onderzoek blijkt eveneens dat partijen deze andere positionering van de vrijwilliger als positief ervaren. Een vrijwilliger zal gemakkelijker meer tijd nemen, minder doelgericht werken of gefocust zijn op bepaalde aspecten.

Bovenstaande dynamiek of ontmoetingsgraad die zich afspeelt in een bemiddeling, kan een meerwaarde betekenen voor het bemiddelingsproces; een meerwaarde die met professionele bemiddelaars niet (altijd) realiseerbaar is. Vrijwilligers zien het slachtoffer en de dader, vanuit hun relatie als medeburger, meer als een persoon die slachtoffer of dader is. Zodoende hebben vrijwilligers meer oog voor de totale persoon. Als professionele bemiddelaar is de kans groter dat je een partij als slachtoffer of dader benadert, wat eveneens invloed heeft op het contact, de relatie die je met deze partij aangaat.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

Uit het onderzoek blijkt dat partijen tevreden zijn over de **deskundigheid** van de vrijwilligers. Van bij de start van het project hechten wij hier zelf, net als onze partners - waaronder het Parket-Generaal - veel belang aan. Om deze reden wordt er ook uitgebreid tijd en ruimte genomen voor degelijke opleiding en training. We zijn dan ook verheugd dat onze eigen vaststellingen bevestigd worden door de partijen zelf.

Eénmaal een bemiddeling opgestart, is het belangrijk dat er **intensief** kan gewerkt worden. Dit tijdsaspect impliceert soms een moeilijke evenwichtsoefening. Naast een fulltime job nog tijd vrijmaken voor dossiers blijkt uit de inleidende reflectie van de vrijwilliger niet steeds evident te zijn. Bemiddeling is geen engagement dat je 'tussen de soep en de patatten' opneemt, maar waar je je hoofd ook echt voor vrijmaakt. Anderzijds is het bewonderenswaardig welke energie en tijd de vrijwilligers in hun bemiddelingsdossiers leggen.

We zien dat zij, éénmaal een bemiddeling opgestart, zeer intensief werken in hun bemiddelingen. Partijen kunnen volledig op hun bemiddelaar rekenen, en de vrijwilliger zal alle inspanningen leveren die vereist zijn opdat een bemiddeling alle kansen krijgt; inspanningen die niet steeds haalbaar zijn voor een professionele bemiddelaar.

Zo gaat één vrijwilliger een jongere in Mol bezoeken om enkele boodschappen indirect uit te wisselen, dit terwijl het slachtoffer verder geen echte verwachtingen heeft. Een andere vrijwilliger heeft meerdere contacten tussen dader en slachtoffer. Ook hier heeft het slachtoffer geen verwachtingen, maar heeft de dader zelf vragen naar het slachtoffer toe.

Via huisbezoeken wordt maximaal geëxploreerd in welke mate partijen een bemiddeling wensen op te nemen. Of ter voorbereiding van een gezamenlijk gesprek wordt een extra huisbezoek gepland bij één partij. Vanuit tijdsoverwegingen zal het engagement van een professionele bemiddelaar soms minder ver kunnen reiken. Een professionele bemiddelaar zal bijvoorbeeld sneller overwegen telefonisch contact op te nemen dan een huisbezoek te plannen. Het spreekt voor zich dat dit de kwaliteit van een bemiddeling alleen maar ten goede komt.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

Deze werkwijze is onder meer haalbaar omdat vrijwilligers nooit veel dossiers gelijktijdig opnemen. Eén van de vooropgestelde doelen in onze visietekst is na-gaan of we met vrijwilligers meer dossiers kunnen opnemen. Deze **kwantitatieve meerwaarde** komt echter pas na de kwalitatieve meerwaarde. Op basis van de huidige cijfers kunnen we hier nog geen conclusies over trekken. In elk geval betekent de vrijwilligerswerking momenteel nog niet dat we meer dossiers kunnen opnemen. We vermoeden wel dat het aanbod en bemiddelingsproces intensiever en op maat van de partijen kan plaatsvinden. De vraag of dit betekent dat een vrijwilligerswerking niet zozeer voor een stijging van dossiers staat, dan wel voor meer dossiers waarin we een kwalitatief aanbod kunnen garanderen, zullen we volgend jaar beter kunnen beantwoorden.

Dit brengt ons meteen bij het thema hoe groot onze vrijwilligersgroep moet of kan zijn: gaan we een nieuwe groep aanwerven, en zo ja, wanneer? Hoeveel dossiers dienen zij te doen en over welke vrije 'bemiddelingstijd' moeten zij beschikken?

Over deze en andere vragen zullen we ons nu en in **de toekomst** verder buigen. Weldra loopt ons tweede werkingsjaar, de vooropgestelde proefperiode, af. De huidige ervaringen en resultaten sterken ons alvast om de vrijwilligerswerking te continueren en verder uit te bouwen.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

DOSSIERS 2006

NIEUWE AANMELDINGEN IN 2006

Na een kleine daling vorig jaar is het aantal nieuwe aanmeldingen in 2006 opnieuw gestegen: we krijgen **170 nieuwe dossiers** doorverwezen. Voornaamste **doorverwijzer** is opnieuw het parket (93%), maar daarnaast worden ook dossiers doorverwezen door de jeugdrechtbank (9 dossiers), een andere bemiddelingsdienst (3 dossiers), een instelling (2 dossiers), de advocaat (2 dossiers) of het slachtoffer (1 dossier).

We zien dat het aandeel van dossiers waarbij meerdere daders en/of slachtoffers betrokken zijn ook in 2006 opnieuw is toegenomen. In de 170 nieuw aangemelde dossiers zijn **225 slachtoffers** betrokken, en **295 daders**.

Wanneer we kijken naar de **aard van de feiten**, zien we dat de vermogensdelicten nog steeds de grootste groep vormen: hun aandeel is met 75% stabiel gebleven ten opzichte van 2005. Bij de persoonsdelicten zien we dit jaar opnieuw een kleine stijging: van 32% naar 36%.

Binnen de groep van de *vermogensdelicten* is het aandeel van de opzettelijke beschadigingen opnieuw toegenomen, van 31% naar 40%. Dit kan te maken hebben met de reparatiewet die er is gekomen ten aanzien van de GAS-wetgeving. We zien een opvallende daling bij gewone diefstal (van 24% naar 16%) en diefstal met verzwarende omstandigheden (van 14% naar 7,5%). De verschillende soorten diefstallen maken in 2006 nog bijna 50% uit van alle vermogensdelicten (tegenover 61% vorig jaar).

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

Bij de *persoonsdelicten* heeft (wederzijdse) opzettelijke slagen en verwondingen met 77% nog steeds het grootste aandeel. We zien een stijging bij de bedreigingen (van 5,8% naar 15%), en een kleine daling bij stalking/belaging (van 10% naar 4%).

Wanneer we kijken naar de **kenmerken van daders en slachtoffers**, zien we vergelijkbare cijfers met het vorige werkingsjaar wat statuut en geslacht betreft: 75% van de slachtoffers is een natuurlijk persoon, en bij de daders zijn de jongens met 85% duidelijk oververtegenwoordigd. Ook wat leeftijd betreft zien we dezelfde tendens als vorige jaren: de categorie 14- tot 17-jarigen blijft duidelijk de grootste met 80%.

In 2006 zijn er opnieuw meer dossiers waarin **geen voorafgaande relatie** bestaat tussen de partijen (**45%**). Indien die relatie er wel is, gaat het vooral om vrienden/kennissen (21%) of schoolrelaties (50%). **Conflicten op school** zijn in 2006 opnieuw licht gestegen, en maken met **20%** nog steeds een substantieel deel uit van alle doorverwezen dossiers.

Met betrekking tot deze dossiers werd vorig jaar reeds de vraag gesteld naar het al dan niet betrekken van de school bij een bemiddeling. Dit blijkt immers vaak een vraag of verwachting van de partijen zelf, terwijl het niet duidelijk is of we hier als bemiddelingsdienst wel een mandaat voor hebben. In de loop van 2006 komt dit thema uitgebreid opnieuw aan bod, meer bepaald door de opstart en uitwerking van een project 'Hergo op school'. Dit project maakt het mogelijk de school wél te betrekken bij het bemiddelingsaanbod, zij het dan binnen een erg specifiek kader.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

BEHANDELDE DOSSIERS IN 2006

In 2006 wordt effectief gewerkt in **257 dossiers**: 87 dossiers worden overgedragen van 2005, en 170 nieuwe dossiers worden opgestart in 2006. In de loop van 2006 worden **137 dossiers afgesloten**, wat neerkomt op **267 interacties** dader - slachtoffer.

In **52%** van de interacties wordt het **bemiddelingsproces volledig doorlopen**. In **80%** van deze gevallen wordt ook een **volledige overeenkomst** bereikt, wat een daling met 11% betekent tegenover vorig jaar.

In **3,4%** van de interacties wordt het bemiddelingsproces **voortijdig beëindigd**, omdat slachtoffer of dader afhaken en de bemiddeling stopzetten.

In 2006 wordt, net als vorig jaar, in **44%** van de interacties **enkel een aanbod** van bemiddeling gedaan, en wordt uiteindelijk geen bemiddelingsproces opgestart. Oorzaken hiervan zijn voornamelijk het feit dat alles reeds geregeld is of dat het slachtoffer geen vraag meer heeft (60%). Het aandeel interacties waarbij **één van de partijen onbereikbaar is of niet reageert**, is **opvallend gedaald** in vergelijking met vorig jaar (van 37% naar **12%**). Dit is voornamelijk te wijten aan een wijziging in de gehanteerde werkwijze: vanaf 2006 wordt de 'oude' werkwijze inzake contactname met partijen opnieuw ingevoerd. In de eerste brief naar de partijen wordt niet langer gevraagd zelf contact op te nemen, maar wordt opnieuw een **huisbezoek aangekondigd**. Deze wijziging heeft duidelijk zijn effect niet gemist: het aantal onbereikbare of niet-bereikte partijen is immers gevoelig gedaald. Er worden door deze aanpak echter **niet méér bemiddelingsprocessen opgestart**. Het enige effect is dat mensen via een huisbezoek extra geïnformeerd worden over het aanbod en hun verhaal doen. De meeste mensen onthalen het aanbod en de informatie positief. Door onze methode aan te passen hebben we bovendien een vermoeden waarom een bemiddelingsproces niet opstart of een partij in het verleden niet reageerde. In het overgrote deel van

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

de dossiers gaat het om mensen die geen vraag meer hebben of waarbij alles geregeld is.

Bij de **aard van het bemiddelingsproces** merken we opnieuw een lichte stijging van het aantal directe bemiddelingen in vergelijking met vorig jaar (van 42% naar 46%). In totaal is er in **50%** van de bemiddelingen sprake van **rechtstreeks contact tussen de partijen** (46% directe bemiddelingen + 4% ontmoeting partijen). Het aandeel directe bemiddelingen blijft dus nog toenemen ten opzichte van vorige jaren, wat ons inziens zeker een positieve evolutie is!

Wanneer een **overeenkomst** wordt bereikt tussen de partijen is hierin, net als vorig jaar, vooral sprake van financiële vergoeding (35%) en excuses (26%). Ook informatie-overdracht maakt vaak deel uit van een overeenkomst (27%). Het herstel in natura kent een daling tegenover vorig jaar (van 6% naar 1%).

Wanneer sprake is van een financiële regeling, zien we dat de jongere in 68% van de gevallen zelf instaat voor de vergoeding, al dan niet door terugbetaling aan de ouders. In 25% van de gevallen doet de jongere hiervoor beroep op het Vereffeningfonds, wat een lichte daling (8%) betekent tegenover vorig jaar. Het verrichten van betaald werk door de jongere blijft met 28% de tweede meest gebruikte optie.

Tot slot blijft het aantal dagen tussen de verwijzing (het inlezen van dossiers op het parket) en het eerste contact met de partijen (de eerste brief vanuit de bemiddelingsdienst) stabiel, met name 14 dagen. De **gemiddelde duur** van een volledig doorlopen bemiddelingsproces is **3,8 maanden**.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

HERSTELGERICHT GROEPSOVERLEG

NIEUWE AANMELDINGEN IN 2006

2006 is opnieuw een jaar waarin Hergo op een laag pitje staat. We kampen nog steeds met een personeelstekort, waardoor het onmogelijk is een volwaardig aanbod van Hergo te voorzien. Dankzij de nieuwe wet op de jeugdbescherming zal daar in 2007 echter verandering in komen: de procedure van Hergo krijgt een plaats in de nieuwe wet en de Vlaamse Gemeenschap zal middelen voorzien om in elk arrondissement een aanbod van Hergo te voorzien. Momenteel gebeurt het aanbod slechts in 5 arrondissementen.

9 jongeren (5 Hergo dossiers) worden naar onze dienst doorverwezen door de jeugdrechter, met de vraag een Hergo op te starten. In sommige dossiers is er meteen een beschikking, in andere dossiers wordt eerst advies gevraagd aan de sociale dienst van de jeugdrechtbank (jongeren die reeds gekend zijn bij de sociale dienst).

In één dossier wordt een **negatief advies** gegeven door onze dienst om een Hergo op te starten. Tijdens de eerste gesprekken blijkt dat het **aandeel van de jongere eerder klein** is in de feiten en vinden de ouders en de jongere een Hergo een overdreven reactie. In overleg met de jeugdrechter wordt in dit dossier de Hergo omgezet naar een bemiddeling. Hergo is een zeer tijdsintensief proces en richt zich breder dan louter op het herstel slachtoffer - dader. Dit gegeven maakt dat er tevens meer professionelen bij het proces betrokken worden (politie - consulenten - advocaten - ...). We willen deze methodiek dan ook voorbehouden voor ernstige feiten, waarbij de jeugdrechter van bij aanvang meer verwacht dan het proces tussen slachtoffer en dader.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

In een ander dossier **wenst het slachtoffer niet in te gaan op het aanbod** en krijgen we te maken met een dader die de feiten ontkent. Aan het criterium dat tevens bij een bemiddeling geldt - namelijk dat de dader de feiten erkent - is hier niet voldaan.

In een derde dossier wordt er **positief advies** gegeven door de sociale dienst van de jeugdrechtbank, om de procedure te starten. Tijdens de voorbereidende gesprekken - de aanloop naar de Hergo-bijeenkomst - wijzigt de situatie van de jongere (een plaatsing in Mol). Verder is er het gegeven dat de jongere eerder genomen maatregelen door de jeugdrechter niet uitvoert. De afspraken die door onze dienst worden gemaakt om de Hergo voor te bereiden worden eveneens niet nagekomen. Dit maakt dat de procedure voortijdig wordt gestopt en de Hergo-bijeenkomst niet plaatsvindt.

In totaal vinden er **4 Hergo-bijeenkomsten** plaats. De **aanwezigheid van de slachtoffers is 100 %**. Dit is een jaarlijks terugkerend gegeven. De bereidheid van slachtoffers om deel te nemen aan deze bijeenkomsten ligt bijzonder hoog en maakt deze methodiek/ procedure waardevol.

Naast de verhaalvertelling van de partijen en de ruimte om antwoord te krijgen op vragen die men heeft, wordt er uiteindelijk gewerkt naar een overeenkomst - herstel naar de benadeelde toe - en een **intentieverklaring**. In de intentieverklaring worden de voorstellen/intenties van de jongere opgenomen, gedragen en ondersteund door zijn breder netwerk. Hierbij wordt rekening gehouden met het herstel naar de benadeelde, herstel naar de maatschappij en hoe voorkomen dat het opnieuw gebeurt (of herstel naar zichzelf of gezin). In deze intentieverklaringen worden ook dit jaar de meest uiteenlopende afspraken gemaakt:

- volgen van een leerproject rond drugs
- vrijwilligerswerk om zich belangeloos in te zetten voor de maatschappij
- afspraken rond dagelijkse inspanningen schoolwerk
- volgen van een gezinsbegeleiding

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

- vakantiewerk om de benadeelde te vergoeden
- aantal dagen op stap met vader (herstel relatie vader - zoon)
- opleiding volgen tot monitor (om spellampen mee te doen) + stage
- toneelstuk maken omtrent de feiten en gevolgen

De toets of deze intentieverklaringen voldoen aan de verwachtingen, gebeurt in eerste instantie bij het slachtoffer en bij de andere aanwezigen. Aan de politie-beambte wordt gevraagd of dit ook voor hem/haar oké is (als vertegenwoordiger van de maatschappij). Hier wordt de toets gemaakt of naar zijn/haar persoonlijk aanvoelen het herstel naar de maatschappij toe voldoende aan bod komt. Vervolgens wordt de intentieverklaring voorgelegd aan de jeugdrechter.

Alle bereikte intentieverklaringen worden **door de jeugdrechter bekrachtigd**. De **opvolging** van de intentieverklaring blijft een aandachtspunt. We proberen dit op te vangen door in de intentieverklaring de **afspraken zo concreet mogelijk te maken** en te vermelden wie welke afspraak opvolgt. We zien dat steunfiguren of ouders hierin vaak een rol opnemen. Als bemiddelingsdienst volgen we de afspraken op die rechtstreeks te maken hebben met de benadeelde partij (vb. uitvoering van een overeenkomst).

Naar onze mening ligt hier nog een belangrijke rol/taak weggelegd voor de consulenten van de sociale dienst van de jeugdrechtbank. Als consulent volgen ze de jongere(n) vaak langer op en blijven zij een aanspreekfiguur. We hopen dan ook dat met de recente ontwikkelingen en personeelsuitbreidingen ook deze diensten meer ondersteuning krijgen en er aangaande Hergo een nog meer complementaire samenwerking kan groeien. Wanneer tijdens de voorbereiding of de bijeenkomst ook het POS-aspect aan bod komt, zien we dit als een aspect dat door de consulenten verder kan worden opgenomen.

De **advocatuur** is in 2006 nauw betrokken bij het project Hergo. Hun aanwezigheid tijdens de bijeenkomsten is **100 %**. In Leuven is er sinds enkele jaren een jongerenbalie, wat maakt dat een deel van de advocatuur zich verdiept en specialiseert in het jeugdrecht. Zowel voor bemiddeling als Hergo kunnen we dit alleen

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

maar toejuichen en achten we dit zeer waardevol. We merken dat tijdens de bijeenkomsten de advocaten hun rol goed opnemen. Ze zitten er als steunfiguur voor de jongere en houden zich tijdens het gesprek eerder op de achtergrond. Tijdens het privé-overleg staan de advocaten de jongere en zijn steunfiguren meestal bij. Hoe dit verloopt, daar hebben we weinig zicht op, aangezien de moderator hierbij niet aanwezig is. We merken wel (achteraf uit contacten) dat er verschillen zijn: er zijn advocaten die het overleg modereren en vrij sturend zijn naar uitkomst toe, en er zijn advocaten die zich eerder op de achtergrond plaatsen en enkel op vraag van de betrokkenen advies geven of tussenkomen. Deze laatste houding sluit het meest aan bij de methodiek van Hergo en zal de partijen aanspreken op hun mogelijkheden om zelf tot een oplossing te komen.

De **politie** is bijna steeds aanwezig (éénmaal niet wegens ziekte). Bij aanvang is er veel scepticisme ten aanzien van hun aanwezigheid en rol tijdens de Hergo-bijeenkomsten. Dat hun rol buitengewoon is, blijft buiten kijf, maar dat hun rol zeer waardevol is, wordt steeds duidelijker.

HERGO EN BEMIDDELING: GELIJKENISSEN EN VERSCHILLEN, HERSTELRECHTELIJK OF HERSTELGERICHT?

De **politiebeambte** start de Hergo-bijeenkomst met het voorlezen van een samenvatting van de feiten. Dit deel kan uitgebreid en gedetailleerd worden opgenomen. Vaak is dit het eerste moment dat de benadeelde, de ouders van de jongere(n), de andere aanwezigen op een objectieve manier horen hoe de feiten zich hebben voorgedaan. Dit is misschien wel het grootste verschil met bemiddeling, waar je enkel met de partijen zelf rond de tafel zit. Het maakt ons inziens wel een wezenlijk verschil uit om dit te horen van een politiebeambte - die over de feiten vertelt vanuit de gegevens van de verklaringen van de jongere uit het dossier - dan uit de mond van de betrokkene zelf, en dit zeker voor benadeelde en ouders maar ook voor de jongere. Het is een moment voor iedereen om even te

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

luisteren (en op adem te komen) alvorens de partijen zelf aan het woord komen. Naar slachtoffers toe is dit een moment van erkenning/steun. Door de aanwezigheid van politie wordt bovendien de ernst van de feiten en de bijeenkomst tijdens het ganse proces bewaakt.

Vervolgens vraagt de moderator of de jongere de feiten erkent, en dan start de **eigenlijke bijeenkomst**. Doordat de politie de feiten heeft voorgelezen, kan er door de partijen die vervolgens aan het woord komen onmiddellijk worden stilgestaan bij hun ervaringen, belevingen en gevoelens bij deze feiten. De gevolgen die dit voor éénieder gehad heeft kunnen ruim aan bod komen. Tijdens dit deel van de Hergo zijn de gelijkenissen met een bemiddelingsgesprek het grootst. Je positioneert je als Hergo-moderator eveneens als neutrale tussenpersoon, die zich meerzijdig partijdig opstelt en er zorg voor draagt dat éénieder op een gelijkwaardige manier aan bod komt. De gespreksmethodieken zijn identiek aan die van een bemiddelingsgesprek.

De **setting** is wel heel verschillend: je zit er vaak met een groep van algaauw tien mensen of meer. De impact hiervan op de jongere zal zeker verschillend zijn. Je krijgt een soort van groepsdynamiek, die je minder hebt bij bemiddelingen. Het blijft een grote uitdaging ervoor te zorgen dat de jongere voldoende ondersteund wordt door extra steunfiguren en ervoor te zorgen dat er een evenwicht is tussen de professionelen en de andere aanwezigen.

Totaal verschillend met bemiddeling is het **privé-overleg** dat vervolgens wordt ingelast. De jongere en zijn achterban trekken zich terug en proberen een voorstel uit te werken om tegemoet te komen aan het herstel naar het slachtoffer en naar de gemeenschap. Voor het slachtoffer is dit een pauze in het gesprek. Het eerste deel is vaak een emotioneel geladen gedeelte van de bijeenkomst. Het privé-overleg vormt daarom een keerpunt tijdens de ganse bijeenkomst. Iedereen komt als het ware even op adem en het tweede deel start met concrete voorstellen die de jongere zelf aanbrengt. Het herstel en het opnemen van verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de feiten krijgt een concrete invulling.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

Het slachtoffer, de politie en de andere aanwezigen kunnen op deze voorstellen reageren en samen worden deze zo concreet mogelijk gemaakt.

Ter afsluiting is er soms nog een waardevol **informeel moment**, waar mensen mekaar de hand schudden en vaak nog eens persoonlijk excuses worden aangeboden.

Het **aspect 'herstel naar de gemeenschap'** en de partijen die tijdens de bijeenkomst hierin een rol kunnen opnemen, is het meest wezenlijke verschil met onze dagelijkse slachtoffer - daderbemiddelingen. *Is de Hergo-bijeenkomst een vorm van herstelgerichte zittingsmethodiek, of is Hergo een machtsspel van professionals om een jongere te verplichten zijn verantwoordelijkheid op te nemen?* De voorbereidingen of, sterker nog, het van start gaan van de procedure en dit in nauwe samenspraak met je partijen is hier cruciaal. Hergo is geen bemiddeling 'pur sang', maar het draagt wel methodische bemiddelingselementen in zich. Het dient dan ook besproken en voorgesteld te worden aan de partijen in de vorm zoals het aangeboden wordt. **De jeugdrechter geeft als het ware aan de partijen de mogelijkheid om zelf mee na te denken en inspraak te hebben in de reactie op een delict gepleegd door een jongere en om maximaal herstel tussen de partijen mogelijk te maken.** Indien de jongere tijdens voorbereidende gesprekken geen openheid toont om ook dit extra aspect te bekijken en ter discussie te stellen tijdens de bijeenkomst in aanwezigheid van bijv. politie, eventueel consulent van de sociale dienst, advocaat en benadeelde partij, dient overwogen te worden dit aspect over te laten aan de rechter en de procedure om te buigen naar een bemiddeling. Het is ook een zoeken en ondersteunen van alle partijen naar de bijeenkomst toe, om een kader te scheppen waar éénieder zijn rol zuiver kan opnemen en er op die manier een ruimte gecreëerd wordt om, zoals tijdens een bemiddelingsgesprek, 'echt' met mekaar in communicatie te treden. Een ander verschil is dat er samen met de partijen gezocht wordt naar steunfiguren, die tijdens de bijeenkomst ondersteuning kunnen bieden.

Door de wet op de jeugdbescherming te behouden, blijft de spanning tussen - of moeten we zeggen de verweving van - misdrijven en problematische opvoedings-

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

situaties bestaan. In de procedure van Hergo blijft dit momenteel een moeilijk punt. Wanneer de problematische opvoedingssituatie van de jongere tijdens de Hergoprocedure ter sprake komt, verhoogt dit de druk op de jongere naar ons aanvoelen enorm en kunnen machtsverhoudingen duidelijk op de voorgrond komen te liggen. Methodisch ligt hier nog een grote uitdaging weggelegd, namelijk samen met de betrokken actoren na te gaan hoe we ook dit aspect mee kunnen opnemen in de procedure, met respect voor de rechtswaarborgen van alle betrokken partijen.

We betreuren dat de nieuwe wet op de jeugdbescherming vaag blijft over Hergo en de betrokkenheid van professionele actoren. Over de rol van de politie vinden we weinig terug: er wordt zelfs aangegeven dat deze, na het voorlezen van de feiten, de bijeenkomst dient te verlaten. Op deze manier wordt hun rol uitgehold en kan men zich de vraag stellen of deze rol dan niet kan worden overgenomen door een collega (moderator). Zelf zouden we ervoor pleiten om verder te werken met de politiebeambten en hen een plaats te geven in deze procedure. De advocatuur krijgt eveneens een minimale rol, meer bepaald een adviserende rol vóór de start van de procedure en aan het einde ervan, bij het ondertekenen van de documenten.

Wat is het verschil met een bemiddeling? Het herstel naar de gemeenschap? Wie dient dit te verwoorden, binnen te brengen, te bewaken? Van een herstelgerichte Hergo-procedure lijken we te gaan naar een veredelde vorm van bemiddeling in strafzaken bij minderjarigen...

We hopen dat hierover in de loop van 2007 meer duidelijkheid komt en voornamelijk meer overleg aangaande visie en methodiek, met alle diensten die deze praktijk zullen verderzetten of opstarten.

Algemeen hebben we nood aan intervisie en verdere bewaking, verfijning en uitwerking van de methodiek. De nieuwe wet houdt heel wat mogelijkheden in en zal vermoedelijk voor Leuven betekenen dat Hergo opnieuw op kruissnelheid zal ko-

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

men. Aangezien de wet niet verduidelijkt voor welke dossiers men deze procedure dient voor te behouden, ligt de uitdaging voor onze dienst erin dit te bespreken met het samenwerkingsverband en alle betrokken partners.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

PROJECT 'HERGO OP SCHOOL'

Het project 'Hergo op school' is een nieuw experiment, waar we sinds september 2006 mee van start zijn gegaan. Zoals u in eerdere jaarverslagen kan lezen, zijn conflicten op school of schoolgerelateerde feiten een dominant aanwezig fenomeen in onze jaarlijkse caseload. Toen vzw Cidar ons aansprak op onze expertise omtrent Hergo, zijn we dan ook graag ingegaan op de vraag om dit experiment mee vorm te geven.

ALGEMEEN KADER

Voor het schooljaar 2006-2007 voorziet de Vlaamse Gemeenschap middelen voor **time-out projecten** binnen het onderwijs. Deze zijn vooral gericht op het voorkomen van schooluitval bij ernstige conflicten of problemen op school. Men maakt een onderscheid tussen twee soorten time-out.

De lange time-out projecten zijn een cofinanciering van Welzijn en Onderwijs. Hier wordt de jongere, naar aanleiding van een ernstige problematiek, gedurende 3 tot 6 weken van school gehaald. Tijdens die periode wordt specifieke begeleiding voorzien, naargelang de aandachtspunten en problemen bij de jongere. Daarbij wordt gewerkt vanuit de ervaring dat opvoedings-, welzijns- en schoolproblemen bij time-outjongeren vaak in elkaars verlengde liggen. Het uiteindelijke doel is dat de jongere na de time-out terug binnen het reguliere onderwijs terecht kan, om de draad opnieuw op te pikken. Op jaarbasis zijn hiervoor 182 plaatsen beschikbaar, verdeeld over de vijf Vlaamse provincies.

De korte time-out projecten worden volledig gefinancierd door Onderwijs. De aanleiding tot de time-out is doorgaans een conflictsituatie die aanleiding geeft tot een disciplinaire maatregel door de school. Hierbij volgt de jongere gedurende 5 tot 10 dagen een vormingstraject bij een externe organisatie, onder begeleiding van een individuele coach. Het doel van een korte time-out is om samen met alle betrokkenen (jongere, ouders, school, CLB) de situatie

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

opnieuw in beweging te krijgen. Het uiteindelijke doel is het herstellen van de relatie tussen jongere en school/klas. Op jaarbasis kunnen in totaal 645 leerlingen zo'n korte time-out volgen.

Gekoppeld aan de korte time-out worden, naast de individuele begeleiding van de jongere, ook zogenaamde 'herstelgerichte acties' als mogelijkheid vooropgesteld. Eén mogelijke invulling daarvan is **Hergo op school**. Hergo staat voor 'Herstelgericht Groepsoverleg', een methodiek die kan worden toegepast wanneer er, naar aanleiding van een conflict op school, sprake is van een slachtoffer dat schade heeft geleden. Een Hergo is een bijeenkomst waarbij dader en slachtoffer, elk met hun achterban, samen op zoek gaan naar een vorm van herstel voor de gevolgen van het conflict. Een neutrale, externe moderator begeleidt dit communicatieproces.

SITUATIE ARRONDISSEMENT LEUVEN

In het Leuvense worden de time-outs uitgevoerd door **Koïnoor**, een onderdeel van Cidar vzw. Voor het uitvoeren van de module 'Hergo' wordt door Cidar vzw een **samenwerkingsakkoord** afgesloten met Oikoten vzw. Oikoten is immers van bij de opstart betrokken bij de ontwikkeling van slachtoffer - daderbemiddeling en was (en is nog steeds) betrokken bij Hergo binnen het justitiële kader, als werkgever van de bemiddelaars minderjarigen bij BAL. In het samenwerkingsakkoord wordt dan ook vooropgesteld dat Oikoten/BAL de vragen naar Hergo in het kader van de kortdurende time-outs voor zijn rekening zou nemen. Cidar vzw financiert in de periode 1 september 2006 - 31 augustus 2007 maximaal 10 Hergo-dossiers.

De situering en positionering van het project is echter **niet éénduidig** in alle arrondissementen. We zien dat elders zowel vormingsinstanties (zoals bijv. Arktos) als organisaties Bijzondere Jeugdzorg die bezig zijn met time-out, dit project hebben ingediend en momenteel uitvoeren. De uitbesteding van Hergo op

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

school aan een (bestaande) bemiddelingsdienst, zoals in Leuven, is dan ook eerder uitzonderlijk.

PROCEDURE

De **aanmelding** of doorverwijzing naar time-out en/of Hergo dient te gebeuren door het CLB, eventueel op vraag van andere betrokkenen (school, ouders, leerling, externen). Wanneer er een aanvraag komt, wordt door Koïnoor contact opgenomen met alle betrokkenen, en wordt een **rondetafelgesprek** georganiseerd om de verdere aanpak van het conflict te bepalen. De minimale partners op deze bijeenkomst zijn de school (vertegenwoordigd door directie, leerlingenbegeleiding, ...), het CLB, de ouders (of opvoedingsverantwoordelijke), en de jongere zelf. In samenspraak met al deze betrokkenen wordt bepaald welke stappen zullen worden ondernomen, en wie welke taken op zich zal nemen. Zo zal onder meer de onderlinge taakverdeling Koïnoor - CLB worden bekeken, net als de opportuniteit van samenwerking met externe diensten. Het is immers de bedoeling dat er op verschillende sporen gewerkt wordt met de jongere en het gebeurde.

Tijdens de inleidende rondetafel kan ook een **Hergo op school** worden voorgesteld, hetzij door Koïnoor, hetzij door één van de andere aanwezigen. Deze Hergo is specifiek bedoeld om schoolgerelateerde conflicten op een constructieve manier aan te pakken. Om in aanmerking te komen voor een Hergo, moet voldaan zijn aan een aantal voorwaarden. Zo moet er sprake zijn van een 'strafbaar feit' gepleegd door de jongere binnen de schoolcontext: feiten waarvoor - in theorie - klacht zou kunnen worden neergelegd bij de politie. Voorbeelden hiervan zijn: diefstal, agressie, vandalisme, steaming, enz. Bovendien moet er een duidelijk aanwijsbaar slachtoffer zijn, er moet schade zijn (van welke aard dan ook), en de jongere moet (minstens gedeeltelijk) de feiten erkennen. Op het inleidende rondetafelgesprek wordt nagegaan of voldaan is aan deze voorwaarden, en of partijen bereid zijn hieraan deel te nemen. Bedoeling van de Hergo is in eerste instantie stilstaan bij wat er is gebeurd, en

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

bij de gevolgen die dit met zich meebracht voor alle betrokkenen (dader, slachtoffer en school). Vervolgens kan samen gezocht worden naar een constructieve oplossing, naar een vorm van herstel voor de gevolgen van de feiten.

De uitvoering van een Hergo gebeurt door de **Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven (BAL)**. Wanneer voor bepaalde feiten een Hergo op school wordt voorgesteld, zal deze worden opgenomen en begeleid door de bemiddelaars van BAL. Zij gaan in eerste instantie bij alle partijen na of men bereid is aan een Hergo deel te nemen: het gaat immers om een vrijwillig aanbod. Zodra alle partijen akkoord gaan, kan de Hergo ook effectief worden opgestart. In principe kan de Hergo meteen na doorverwijzing van start gaan, bijna gelijktijdig met de korte time out.

NIEUWE AANMELDINGEN 'HERGO OP SCHOOL' 2006

Begin oktober 2006 komt een **eerste aanvraag** binnen via het CLB: feiten van diefstal op school, meer bepaald het wegnemen van drank uit het dranklokaal, door gebruik van een gestolen sleutel. De school is in dit dossier dus rechtstreeks slachtoffer van de feiten.

De leerling zou sowieso een tijdje geschorst worden door de school. Tijdens die periode (één week) wordt een korte time-out opgestart, voor individuele begeleiding van de jongere. Ook Hergo lijkt hier zeker zinvol, vooral om te werken rond de (gevolgen van de) diefstal op zich. Beide partijen (school en jongere) blijken bereid tot bemiddeling, en na enkele voorbereidende gesprekken met de bemiddelaars van BAL wordt een gezamenlijk gesprek georganiseerd op de bemiddelingsdienst. Hier worden verhalen en bekommernissen uitgewisseld, en worden enkele (mondelijke) afspraken gemaakt tussen de jongere en de school.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

Eind oktober komt er een **tweede aanvraag** van Koinoor, in verband met een incident op een internaat in het Brussels. Hier blijkt echter dat de jongere niet gedomicilieerd is in het arrondissement Leuven, waardoor het dossier strikt genomen niet onder de bevoegdheid van BAL valt. Vanuit de overweging dat er op dat moment nog geen concrete afspraken zijn gemaakt met parket en politie hierover, wordt besloten dit dossier voorlopig niet op te nemen.

TUSSENTIJDSE EVALUATIE: STERKTES EN KNELPUNTEN

Het project 'Hergo op school' wordt opgezet als een proefproject, dat vooraf niet conceptueel - theoretisch wordt uitgewerkt. Het is dan ook de bedoeling dat gaandeweg, op basis van concrete ervaringen in de praktijk, het project verder wordt uitgewerkt en verfijnd. Een viertal maanden na de opstart van het project hebben we alvast een zicht gekregen op enkele belangrijke sterktes en knelpunten ervan.

Meerwaarde

Het project maakt het mogelijk **kort op de bal te spelen**: interventie wordt mogelijk vrijwel meteen na de feiten. Ook in onze reguliere werking krijgen we, via het parket, erg vaak schoolgerelateerde dossiers doorverwezen: in 50% van de dossiers waarin dader en slachtoffer mekaar vooraf kennen, is sprake van een schoolrelatie. In die dossiers komt het aanbod van bemiddeling echter pas een aantal weken of zelfs maanden na de feiten. Op dat moment is er vaak al een hele weg afgelegd door de partijen, of heeft de school al de nodige maatregelen genomen, waardoor het bemiddelingsaanbod als het ware 'achter de feiten aanholt'. Binnen dit project daarentegen kan het aanbod meteen na de feiten worden gedaan, op het moment dat partijen nog volop in het conflict verwickeld zijn.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

Een tweede voordeel van het project is de mogelijkheid om de **school rechtstreeks te betrekken** bij de aanpak van conflicten: als bemiddelaars hebben we nu een mandaat om ook met de school te werken. In de praktijk blijkt dit heel vaak een verwachting te zijn van partijen, ook in de 'reguliere' dossiers. De school is in dit soort dossiers immers per definitie 'betrokken partij', aangezien de feiten zich hebben voorgedaan in de schoolcontext.

Een derde mogelijk voordeel ligt in de **combinatie van Hergo met een time-out**. Deze combinatie laat toe dat **gelijktijdig of aanvullend** met het werken aan herstel (Hergo), ook gewerkt kan worden rond de individuele problematiek en aandachtspunten van de jongere zelf (time-out).

Knelpunten

1. Van bij de aanvang bestaat er onduidelijkheid rond de **identiteit en invulling van het project**. Vooral de term 'Hergo' roept heel wat vragen op: in hoeverre is dit project vergelijkbaar met de 'klassieke' Hergo's via de jeugdrechtbank? Zijn term en methodiek zomaar toe te passen in of overdraagbaar op de schoolcontext? Spreken we niet beter van 'schoolbemiddeling' in plaats van Hergo, om verwarring te vermijden? Bovendien is er in dit soort dossiers vaak sprake van algemeen probleemgedrag op school, verstoorde klasdynamiek, enz.: kunnen deze aspecten ook deel uitmaken van een Hergo op school?

Uiteindelijk hebben we ervoor gekozen de terminologie die de overheid hanteert, hoe verwarrend ook, te behouden. Dit lijkt ons vooral belangrijk met het oog op eenvormigheid en herkenbaarheid van het project over de verschillende arrondissementen heen. Naar concrete invulling toe blijkt dat men ook in andere arrondissementen met heel wat vragen zit. Om hieraan deels tegemoet te komen, wordt door het departement Onderwijs een tweedaagse opleiding georganiseerd voor Hergo-moderatoren, en wordt een intervisiegroep opgericht.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

2. Ook de **relatie tot de juridische context** blijkt heel wat vragen op te roepen. Om te beginnen vragen we ons af of klachtneerlegging noodzakelijk is om in aanmerking te komen voor Hergo op school. Enerzijds geeft dit een duidelijk signaal aan de jongere, dat zijn/haar gedrag niet door de beugel kan (aangeven van de maatschappelijke norm). Anderzijds zijn scholen vaak zelf geen vragende partij voor een klacht, vanuit schoolinterne of pedagogische overwegingen. Welk standpunt nemen we hierover als bemiddelingsdienst in? Wat raden we scholen aan in dit verband, en in hoeverre kunnen we een klacht of aangifte als voorwaarde voorop stellen? En wat met feiten waarvoor (nog) geen klacht werd neergelegd bij de politie: kan BAL dit opnemen? En welke consequenties heeft dit naar politie en parket toe? Hier stelt zich dus meteen ook de vraag naar de verhouding van BAL tot de politieke en gerechtelijke instanties. In hoeverre kunnen ook buitengerechtelijke dossiers worden opgenomen? Moeten we het parket inlichten zodra we een dossier opnemen, ook als er geen klacht werd neergelegd? Stelt dit geen problemen naar vertrouwelijkheid en beroepsgeheim toe?

Om de relatie met de gerechtelijke instanties uit te klaren, wordt overleg georganiseerd met de relevante partners. Uit overleg binnen het samenwerkingsverband blijkt dat het parket vooral hoopt op een preventieve aanpak door dit project: op die manier kan een dossier op een constructieve manier worden opgenomen, vooraleer het bij hen terecht komt. Zowel voor politie als parket vormt het dan ook geen probleem om ook 'buitengerechtelijke' dossiers op te nemen. In dossiers waarin er wél klacht wordt neergelegd, is het belangrijk dat partijen zelf de mogelijkheid hebben een eventuele overeenkomst over te maken aan de gerechtelijke instanties. Op die manier zijn ook zij op de hoogte van het plaatsvinden van de Hergo op school, en het resultaat ervan.

Bij de start van het project opteren we ervoor een klacht als voorwaarde voorop te stellen: in afwachting van verder overleg met de gerechtelijke instanties lijkt ons dit een goed vertrekpunt. We merken echter dat dit in de praktijk een grote weerstand oproept, vooral bij de CLB's, die instaan voor doorverwijzing. Bovendien werkt deze voorwaarde erg drempelverhogend, en vallen hierdoor heel wat

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

potentieel zinvolle dossiers uit de boot. Als blijkt dat ook de relevante partners een klacht niet noodzakelijk achten, wordt ervoor geopteerd ons uitgangspunt aan te passen. Op dit moment stellen we als voorwaarde voorop dat het moet gaan om 'strafbare feiten': voldoende ernstige feiten waarvoor - in theorie - klacht kan worden neergelegd. We evolueren dan ook van een vrij strikt juridisch kader (klacht als voorwaarde) naar een eerder 'hypothetisch' denken (theoretische mogelijkheid van klacht als voorwaarde).

3. Een derde aandachtspunt blijkt de **rol van de school** bij een Hergo.

Om te beginnen kan men zich de vraag stellen of de school systematisch bij een Hergo moet betrokken worden. In bepaalde gevallen zal dit evident zijn, onder meer wanneer de school rechtstreeks slachtoffer is (bijv. bij diefstal, vandalisme, enz). Maar wat met conflicten tussen leerlingen onderling? In dat geval is de school wel betrokken partij - aangezien de feiten zich in de schoolcontext hebben voorgedaan - maar geen rechtstreeks slachtoffer. Wordt de school toch systematisch bij elke Hergo betrokken, of wordt dit per dossier bekeken? En wat met een weigering door school en/of jongere om de school erbij te betrekken? Met andere woorden: welk kader en welke werkwijze stellen we hier voorop?

Daarnaast is er nog het machtsaspect, dat binnen de schoolcontext sterk tot uiting komt. Sowieso bestaat er een zeker machtsonevenwicht in de relatie leerling - school, eigen aan de context. Bestaat het risico dat deze machtspositie van de school nog wordt vergroot, door de organisatie van een Hergo? Zo zou de school bijvoorbeeld de mogelijkheid om alsnog klacht neer te leggen kunnen gebruiken als extra 'drukkingsmiddel' naar de jongere toe, wat uiteraard een nog groter onevenwicht creëert tussen de partijen, en de authenticiteit van de communicatie in het gedrang kan brengen. Bovendien is het voor vertegenwoordigers van de school vaak moeilijk om uit hun 'machtspositie' te treden, en als individu, op gelijke hoogte, de communicatie met de jongere aan te gaan.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

Het initiële opzet van het project bestaat erin om samen met alle relevante betrokkenen bij een schoolconflict op zoek te gaan naar herstel. Aangezien de school per definitie betrokken partij is bij dit soort conflicten, lijkt het ons aangewezen haar betrokkenheid inderdaad voorop te stellen als uitgangspunt. Ook in de andere arrondissementen wordt dit uitgangspunt gehanteerd.

Wat het tweede aspect betreft, is het vooral belangrijk dat de Hergo-moderatoren voldoende aandacht hebben voor het machtsonevenwicht in de relatie tussen de verschillende actoren. Het zal een taak zijn voor de moderator zich bewust te zijn van een eventueel machtsonevenwicht, en te bewaken dat dit een zinvol bemiddelingsproces niet bemoeilijkt of in het gedrang brengt.

4. Een drietal maanden na de opstart van het project hebben we eind 2006 slechts twee doorverwijzingen gekregen, waarvan één dossier effectief wordt opgenomen. Uit overleg met diensten in andere arrondissementen blijkt dit een algemeen verspreid fenomeen te zijn: bijna overal is de caseload nog erg beperkt of zelfs onbestaande, door een **gebrek aan doorverwijzingen**¹. Uiteraard is dit niet onlogisch: het opstarten en uitwerken van een nieuw project is altijd een proces dat tijd nodig heeft. Eerst en vooral moet het concept een bepaalde invulling krijgen: er moet nagedacht worden over het kader, de voorwaarden, de concrete procedure en de methodiek. Daarnaast neemt ook de bekendmaking naar en sensibilisering van betrokken partners heel wat tijd in beslag. Zolang men niet vertrouwd is met het - nieuwe - aanbod, is het niet abnormaal dat doorverwijzingen een tijd op zich laten wachten. Het probleem is echter dat de overheid met deze realiteit weinig of geen rekening houdt: men subsidieert voor het schooljaar 2006-2007 een bepaald aantal dossiers, zonder verdere nuancering.

Een mogelijke oplossing voor het gebrek aan doorverwijzingen zou erin kunnen bestaan het kader en/of de werkwijze aan te passen, om de drempel naar het project te verlagen. Zo kan onder meer het afstappen van klachtneerlegging als

---

¹ Enkel in Kortrijk was de caseload aanzienlijk groter: daar kreeg men wél heel wat doorverwijzingen.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

voorwaarde (zie hoger) drempelverlagend werken bij doorverwijzers. Het lijkt ons echter wél aangewezen de specifieke Hergo-methodiek te bewaken: het uitgangspunt van de 'herstel-bijeenkomst' is essentieel binnen het Hergo-concept, en we willen de eigenheid van Hergo zoveel mogelijk behouden.

Een ander belangrijk aspect om de drempel naar het project te verlagen, is sensibilisering, en, dit zowel formeel als informeel. Bekendmaking én bewustwording van het project bij de verschillende partners is immers essentieel. In de opstartfase wordt reeds overleg georganiseerd met de CLB's, om het project voor te stellen. Het CLB vormt immers de centrale doorverwijzer, zodat het erg belangrijk is dat zij van het aanbod op de hoogte zijn. Daarnaast lijkt het ons echter ook zinvol de scholen zelf rechtstreeks aan te spreken, bijvoorbeeld via een algemene informatieve brief over 'Hergo op school'. Ook de voorzieningen Bijzondere Jeugdzorg kunnen relevante partners zijn: begeleiders van voorzieningen moeten weten dat ons project bestaat, wanneer ze worden geconfronteerd met een conflict op school bij één van hun jongeren. Een voorstelling van het project op het Overlegplatform Bijzondere Jeugdzorg wordt dan ook gepland voor begin 2007. Ook met de leerlingenbegeleiders in de regio Leuven wordt nog een overleg gepland, opdat ook zij vertrouwd raken met het project. Naar sensibilisering toe liggen er dus nog heel wat mogelijkheden open, die we de komende maanden verder zullen moeten verkennen! Bovendien wordt er, in samenwerking met het departement Onderwijs, momenteel ook gewerkt aan een algemene folder over 'Hergo op school', te gebruiken door alle diensten in Vlaanderen die Hergo organiseren.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

TOEKOMST PROJECT?

Op dit moment wordt het project opgevat als een praktijkexperiment, waardoor we heel wat ruimte krijgen om het concept in de praktijk uit te werken. Dit biedt ons de nodige 'speelruimte' en flexibiliteit, om gaandeweg het project vorm te geven binnen de concrete praktijk.

Het huidige project 'Hergo op school' loopt formeel tot 31 augustus 2007, het einde van het schooljaar. Op dat moment zal het project moeten geëvalueerd worden, ook naar de toekomst toe. In elk geval zal de toekomst van het project sterk afhankelijk zijn van het verdere verloop ervan, en de beslissingen die de Vlaamse overheid hierin neemt, onder meer wat continuering betreft. Voor Cidar en Oikoten is het alvast erg belangrijk dat men zoveel mogelijk blijft vasthouden aan de initiële doelstellingen van Hergo: het behoud van de definitie en methodiek ervan is essentieel.

Wordt alleszins vervolgd...

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

INHOUDELIJKE THEMA'S EN REFLECTIE OVER HET AFGELOPEN WERKINGSJAAR

2006 is beslist geen onbewogen jaar. Er zijn personeelsverschuivingen, die een team in beweging brengen; er is de nieuwe wet op de jeugdbescherming, waarin bemiddeling minderjarigen een prominente plaats krijgt en waardoor het project maar nog meer het ganse BAL-team hertekend zal worden; er is de oefening binnen het coördinatorenoverleg (van de HCA-diensten in spe) om de organisatie van de diensten voor minderjarigen op mekaar af te stemmen; het project Hergo op school gaat van start met nieuwe samenwerkingsverbanden aan de oorsprong; het project vrijwilligers loopt zijn tweede jaar door; ... Onnodig te zeggen dat we ons geen moment verveeld hebben, maar zo hebben we het graag! Hieronder een korte kritische reflectie op onze werkzaamheden.

* In 2006 wordt beslist om tweewekelijks te vergaderen met de **bemiddelaars minderjarigen**, een team dat ondertussen uit vier mensen bestaat. Deze sub-teams wisselen mekaar af:

- een **inhoudelijk** team: thema's relevant voor het project komen aan bod; er is ruimte voor dossierbesprekingen; de nieuwe wet op de jeugdbescherming wordt regelmatig besproken, net als de consequenties voor onze praktijk; het project Hergo op school wordt opgevolgd; voorbereiding van het samenwerkingsverband minderjarige; terugkoppeling coördinatorenoverleg; enz
- een team rond de **vrijwilligerswerking**: aangaande de concrete opvolging en evolutie van het vrijwilligersproject. Tijdens deze vergadering worden steeds de verschillende vrijwilligers overlopen door de professionele bemiddelaar die hen coacht. De zeswekelijkse terugkomavonden worden voorbereid en de inhoud en richting van het project worden opgevolgd.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

* In navolging van het wettelijk kader dat onze collega's meerderjarigen kregen voor herstelbemiddeling in 2005, is het 'wettelijk tijdperk' ook voor ons aangebroken in 2006. In tegenstelling tot verschillende pogingen in het verleden wordt de wet op de jeugdbescherming behouden; wel krijgt ze uitgebreide aanpassingen via de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006. Deze hervormingen en de uiteindelijke wetten hebben er jaren over gedaan, meerdere hervormingsvoorstellen hebben we van nabij kunnen volgen, de weg was lang en moeizaam. De uitvoering van deze wetten zal gefaseerd verlopen tussen eind 2006 en begin 2009.

Positief aan de hervormingen en dit wettelijk kader is dat **bemiddeling en Hergo** hierin expliciet zijn opgenomen. Dit betekent dat we dus, na jaren experimenteren, eindelijk een 'wettelijke grond' onder onze voeten krijgen... een erkenning van toch wel jaren inspanningen in de praktijk. De OSBJ heeft een niet onbelangrijke invloed gehad bij het tot stand komen van de wet en de wijzigingen die hierin nog zijn aangebracht. Zij hebben een serieuze poging gedaan om de bemiddelingsdiensten hierin te betrekken en een stem te geven.

Bemiddeling krijgt in het nieuwe jeugdrecht een prominente plaats. Terwijl voorheen het parket geen rechtsgrond had om bepaalde acties te ondernemen naar jongeren toe die een MOF hadden gepleegd, maakt de nieuwe wet het mogelijk om:

- een waarschuwingsbrief te sturen
- een aanbod van bemiddeling te doen (en te verwijzen naar de bevoegde diensten, erkend door de Vlaamse Gemeenschap)
- een ouderstage voor te stellen

De wet verplicht het parket om zijn beslissing al dan niet door te verwijzen naar bemiddeling schriftelijk te motiveren, behalve indien ze het dossier seponeert.

De criteria waaraan een dossier dient te voldoen zijn:

- ernstige aanwijzingen van schuld
- de betrokkene verklaart het MOF niet te ontkennen
- een slachtoffer is geïdentificeerd

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

- de deelnemers stemmen uitdrukkelijk en zonder voorbehoud in met dit aanbod en blijven dit ook doen zolang de bemiddeling duurt

Doorheen de wet wordt **een groot gewicht gelegd bij het parket**, niet alleen om het aanbod te doen aan de partijen, maar ook naar verdere opvolging en beslissingen toe. De brieven met het aanbod van bemiddeling vertrekken vanuit het parket (cf. herstelbemiddeling meerderjarigen) naar de partijen en de bemiddeldingsdienst. Indien de partijen niet reageren, dient de dienst de partijen zelf te contacteren. Na 2 maanden dient de dienst een bondig verslag op te maken betreffende het verloop van de bemiddeling. Wanneer partijen een akkoord bereiken, dient het parket dit goed te keuren (ze kunnen enkel weigeren indien het akkoord in strijd is met de openbare orde). Er dient een verslag te volgen van de uitvoering. Het parket dient een proces-verbaal op te maken aangaande de uitvoering en hiermee rekening te houden in zijn beslissing. Een correct uitgevoerde overeenkomst doet de strafvordering vervallen. Tevens vermeldt de wet dat bij geen overeenkomst, noch het resultaat, noch het verloop van het aanbod gebruikt mag worden ten nadele van de jongere (van het slachtoffer is hier blijkbaar geen sprake?).

De mogelijkheden van de jeugdrechters aangaande maatregelen in de voorbereidende fase en de rechtspleging ten gronde worden aanzienlijk uitgebreid. In beide fasen zijn ze in de mogelijkheid om door te verwijzen naar bemiddeling. In de rechtspleging ten gronde wordt de beoordelingsvrijheid van de jeugdrechter aan banden gelegd: men dient eerst een herstelrechtelijk aanbod te overwegen alvorens andere maatregelen te nemen. Ook hier zien we een motiveringsplicht.

Het gaat dus om een soort van prioriteitenregel: eerst zal bemiddeling of Hergo in overweging genomen worden, vervolgens het 'geschreven project' (wanneer er geen slachtoffer is, of men geen bemiddeling/Hergo wenst) waarin de jongere de ruimte gegeven wordt om zelf een voorstel uit te werken naar de jeugdrechter toe. Vervolgens worden de ambulante maatregelen (leerprojecten, gemeen-

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

schapsdienst,...) in overweging genomen en tenslotte de plaatsingen en - in laatste instantie - de uithandengeving.

Het is niet de bedoeling hier een uitgebreide toelichting te geven bij de wet: dit zou ons te ver leiden van de doelstelling van dit jaarverslag. Geïnteresseerden verwijzen we daarom graag naar de website van de OSBJ (www.osbj.be). Wel willen we in wat volgt heel kort onze eerste bedenkingen en bezorgdheden meegeven.

Door de wet van 1965 (jeugdbeschermingswet) te behouden als vertrekbasis, blijft het beschermingsdenken behouden, waarin men de jongere en zijn ouders benadert vanuit een duidelijk responsabiliserend uitgangspunt. We stellen ons de vraag of het herstel (naar het slachtoffer toe), dat op het eerste zicht centraal staat door bemiddeling en Hergo bijna als een standaardprocedure in te bouwen, niet verdrongen wordt door een bijna onontkoombaar aanbod om je verantwoordelijkheid als jongere (en als ouder) op te nemen. De principes van herstelbemiddeling komen in de nieuwe wet onder druk te staan door in te tekenen op het bemiddelingsaanbod. In hoeverre is bemiddeling een *aanbod* en nog verschillend van een opgelegde maatregel in de wet? Op welke manier ga je als herstelbemiddelaar een rol spelen/opnemen in het responsabiliseren van de jongere?

Positief ervaren we het gegeven dat de sepotgarantie waarvan aanvankelijk sprake is, uit de wet is gehaald. Wel lijkt er een grote impact van het herstelbemiddelings-proces uit te gaan naar de gerechtelijke instanties toe (wat een opmerkelijk verschil is met de wet bemiddeling meerderjarigen), wat tot gespannen verhoudingen kan leiden, ook naar de werkingsprincipes toe.

Het gewicht om het aanbod kenbaar te maken wordt gelegd bij de gerechtelijke instanties, wat op zich zeker positief is. We zijn dan ook zeer benieuwd wat dit lineair aanbod zal geven naar aantal dossiers toe.

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

De nieuwe wet brengt beweging op het terrein...we hopen hierin de krachten te kunnen bundelen en samen met de OSBJ en de lokale samenwerkingspartners tot een verdere aangename samenwerking te komen, met respect voor éénieders werkingsprincipes en uitgangspunten.

* In 2006 wordt door de OSBJ het **coördinatorenoverleg** in het leven geroepen. Dit is een overleg waar de coördinatoren van de HCA-diensten (diensten herstelrechtelijke en constructieve afhandelingen - bemiddeling, gemeenschapsdienst en leerprojecten) samenkomen om inhoudelijke thema's te bespreken. Opvallend is dat de HCA-diensten in 2006 nog geen feit zijn en er dus voor sommige regio's drie coördinatoren zijn in plaats van één. Het wordt een heuse zoektocht naar afstemming van visies en houdingen...

Dit overleg functioneert als intermediair orgaan voor de OSBJ om te communiceren naar de overheid toe. Aangezien de taken van de OSBJ enorm worden uitgebreid naar alle private voorzieningen binnen de bijzondere jeugdzorg, neemt bemiddeling op zich een steeds kleinere plaats in binnen het ganse takenpakket. We kunnen hieruit concluderen dat we in het verleden 'verwend' zijn geweest en momenteel meer en meer onze eigen boontjes zullen moeten doppen, om ervoor te zorgen dat er toch voldoende communicatie doorstroomt vanuit de praktijk naar de OSBJ en naar de overheid en omgekeerd. Het gegeven dat de OSBJ zich zo goed als volledig heeft teruggetrokken uit de lokale samenwerkingsverbanden, heeft ons allerminst deugd gedaan. In tegenstelling tot de middelen die er momenteel tegenaan gesmeten worden om de nieuwe wet op de jeugdbescherming operationeel te maken en de diensten hiervoor voldoende uitbreiding te geven - niet in het minst betreffende bemiddeling - lijkt hier weinig of geen ondersteuning tegenover te staan op structureel of inhoudelijk vlak. We betreuren dit ten zeerste: de afstemming tussen de verschillende projecten, het samen uitbouwen van gezamenlijke projecten, de krachten en kennis bundelen en zo efficiënter te werk gaan, lijkt geen prioriteit te krijgen bij de overheid. Integendeel, hun bevoegdheden (en ondersteuning) bijvoorbeeld naar bemiddeling toe verlopen onevenredig met de uitbreiding van de diensten. We blijven een oproep doen naar

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

uitbreiding van de OSBJ en een bredere ondersteuning van de diensten. Binnenkort start een aanzienlijk aantal nieuwe bemiddelaars en hergomoderatoren...hoe zal de vorming van deze mensen gecoördineerd worden?

Dit jaar staan de coördinatorenvergaderingen in het teken van de organisatievorm van de HCA-diensten. Het is een 'lijdensweg': er is de nobele poging om samen met een gezamenlijke nota naar voren te komen hoe zo'n organisatie eruit dient te zien... helaas zijn we hier niet tot een uniform standpunt gekomen.

Wat de praktijk van bemiddeling betreft, blijkt er een grote mate van uniformiteit te bestaan tussen de diensten; bij leerprojecten en gemeenschapsdienst daarentegen blijken de verschillen soms groter dan de gelijkenissen. Hoe je deze projecten organiseert en in welke structuur, daarover hebben we geen éénduidig standpunt bereikt.

Het standpunt van BAL is hierin reeds jaren ons uitgangspunt en kenmerk van de dienst: wij scharen ons achter de idee van een bemiddelingsdienst of bemiddelingshuis, waar je verschillende vormen van bemiddeling op verschillende niveaus aantreft. De methodiek van bemiddeling bindt ons en dit vanuit een herstelrechtelijke visie.

De Vlaamse Gemeenschap heeft ondertussen gekozen voor HCA-diensten en heeft duidelijk gemaakt welke projecten hieronder vallen. De uitdaging voor herstelbemiddeling minderjarigen zal het komende jaar groot zijn... vinden we onze plaats binnen deze structuur en kunnen we onze eigenheid behouden? Vinden we naast een gezamenlijk draagvlak met onze collega's bemiddeling ook een voldoende gezamenlijk draagvlak met onze collega's minderjarigen die bezig zijn met alternatieve maatregelen en ouderstages? We staan alvast open voor een jaar vol uitdagingen en een zoektocht rijker!

* Het **samenwerkingsverband HCA** voor minderjarigen komt in 2006 vier keer samen. De nieuwe wet (ontwerp en de wet zelf) wordt uitvoerig besproken en

Herstelbemiddeling voor minderjarigen

bediscussieerd. Inhoudelijk wordt er verder aandacht besteed aan het Basta-project, Hergo, Hergo op school, organisatie van de HCA-diensten, het Globaal Plan van minister Vervotte, enz.

We willen hierbij alle betrokkenen bedanken voor hun engagement en inbreng. We hopen met al de leden verder een weg af te leggen in het komende werkingsjaar en beroep te kunnen doen op éénieders expertise, om dit samenwerkingsverband verder uit te bouwen en inhoud te geven.

* Zoals u in bovenstaand deel kan lezen hebben we er enkele maanden experimenteren opzitten met het **nieuwe project 'Hergo op school'**. Enkele cruciale vragen waar we voor staan zullen in de loop van 2007 hopelijk een antwoord krijgen. Wat zeker een meerwaarde is van het meewerken aan dit experiment, is dat je het herstelrechtelijk gedachtengoed ook binnenbrengt in de schoolcontext. De uitwisselingen hieromtrent zijn dan ook enorm waardevol!

* Het **vrijwilligersproject** is zijn tweede werkingsjaar ingegaan en de vrijwilligers zijn volop zelf aan het bemiddelen. Het is aangenaam om elk van hen te zien bemiddelen. Het is niet zo dat ze een groot deel van de dossierlast overnemen, maar we zien hen wel op een zeer kwaliteitsvolle manier bemiddelen. Door het dossier per dossier aan te pakken, nemen ze hun tijd om meer persoonlijk in contact en communicatie te treden met de partijen en minder telefonisch te bemiddelen, wat we wel in onze eigen dossiers zien gebeuren, gezien de druk van het steeds stijgende aantal dossiers.

We hopen in 2007 een zicht te krijgen op het verderzetten van dit project en te kunnen voorzien in werkmiddelen, aangezien de subsidiëring vanuit de provincie zal stop gezet worden. Stiekem dromen we al van het starten met een nieuwe groep vrijwilligers... Ook dit verhaal wordt dus zeker vervolgd.